

SHAW A DRÁMAIRÁSRÓL.

□ Bernard Shaw kinek hedonista éthikáját a magyar színházlátogató-közönség „Orvosok“ (The doctors dilemma) című darabjából ismerte meg, nemrégiben bebizonyította, hogy esztétikai nézetei az utilitárizmusból eredők.

□ Egyik előkelő német folyóiratban cikksorozat jelent meg tollából: „Hogyan kell darabot írni“ címen s e munkában, mely duzzad ismeretes szatirájától, a kiváló drámaíró azt igyekszik bizonyítani, hogy a darabírás is ép oly mesterség, mint akarmelyik a ma ismertek s elsajátíthatók közül.

□ Kétség kívül Shaw nak ez a kijelentése meglepetés számba menne, vagy legalább is arra engedne következtetni, hogy egy önmagával meghasonlott zseni igyekszik összerombolni mindent, amit egy küzdelmekkel teli viszontagságos életen át megépitett. — ha nem Shaw mondotta volna. Nála azonban hozzá vagyunk szokva hasonló skeptikus kijelentésekhez, melyeket megfontolással ítélve nem tarthatunk másnak, mint egy saját értékét ismerő talentum negatív illetve indirekt dicsekvésének. Fél vállról veti oda a közönségnek, hogy a drámaíráshoz nem kell valami kiváló talentum, csak egy drámai szituáció ötlet, melyet rendkívülinek tartunk. Most már csak halásszon ki magának mindenki egy rendkívül idrámai szituációt s azonnal kész a dráma. Ezt az utóbbit nem mondja ugyan, de én a cikk elolvasása után a fölényesen mosolygó Shaw ot látom, aki mint egy diadalmas bikaviador a közönség elé lép s a legyürt toron tartva lábát hetykén odakiáltja a báméskodóknak: „Mit bámultok, hisz nem is olyan nehéz. Próbáljátok csak meg utánam csinálni!“

□ Ez a kijelentése pedig vonatkozik a tárgy, illetve — hogy irodalmi kifejezéssel éljünk — a motívum keresésre.

□ Ragyogó ötletességgel mondja s ellentmondást nem tűrő határozottsággal, de mindamelllett sem tud többet mondani mint Goethe vagy Schiller vagy a filozófusok százai, kik már kriticizmus megalapítása

előtt jóval s utánna mind azt hangoztatták, hogy semmi új nincs az ég alatt.

□ De halljuk a szerzőt magát: — Először is — mondja Shaw — meg kell fogni egy drámai szituáció ötletét. Ha az ember rendkívül eredetinek (értsd: fura, különös) tartja az ötletet, pedig Methuzsálem idejéből való, annál jobb; egészen nyugodtan bele lehet kezdeni például abba a témába, hogy van egy ártatlan ember, akire egy bűn látszata nehezedik. Ha az illető ártatlan ember nő, akkor házasságtöréssel kell vádolni. Ha katonáról van szó, akkor azzal kell vádolni, hogy terveket adott el az ellenségnek, pedig a valóságban úgy áll a dolog, hogy a katona egy elragadó kémnő varázsának esett áldozatul, aki ellopta tőle a terveket. Ha az előbbinél beleveszünk még egy két hatásos jelenetet, például a búcsút a beteg gyermektől, akkor a darab sikere majdnem egészen bizonyos, ha a költő csak egy kevéssé ügyes is.

□ Az első pillantásra megállapíthatjuk ebből a szemelvényből is, hogy a munka a mesterhez méltó ravasszággal van összeállítva. Tökéletes szofista ügyességgel a ciklus első részében kézzel foghatónak látszó bizonyítékokkal igazolja, hogy a tárgymegválasztáshoz, illetve a helyzet megalapozásához nincs szükség művészi látásra. Ezt feltételezhetjük, illetve azt mondhatjuk: Egy vak tyúk is találhat szemet, de ez még nem bizonyít semmit Shaw mellett, mert kétségtelen, hogy a tárgy megválasztásánál a tudatosság ép oly nagy szerepet játszik mint a kiépítésnél. Példa rá Maeterlinck, aki a Heyse által elejtett motívumot brilliánsan használta fel.

□ Esztétikai szempontból a motívumkeresés másodrendű kérdés, az elsőrendű a kiépítés. Ennek módzatairól pedig vajmi keveset árul el a mester, holott nyilvánvaló, hogy az irodalmi értéket ez adja meg.

□ Tehát másodrendű kérdés előtérbetolásával igyekszik láthatatlanná tenni az elsőrendű fontosságát. Természetesen az csak részben sikerül még neki is, úgy hogy elmékedése végén kénytelen beismerni,

hogy még egy kis költői ügyesség is kell ahhoz, hogy az ő recipéje szerint megírt dráma sikert érjen el. Sajnos precízebben nem magyarázza meg ennek az utóbbi kijelentésnek horderejét, pedig itt ép ez lenne fontos. Mert kétségtelen, hogy akár tehetségnek, akár művészetnek, vagy költői ügyességnek is nevezzük ezt az írói sajátoságot, ez az, amit elsajátítani nem lehet, ez az, amivel születni kell.

□ A vígjátékról hasonlóképpen nyilatkozik a következőket mondva:

□ A vígjáték már nehezebb, mint a dráma, mert a vígjátékhoz mégis némi humor és elevenség kell, de az eljárás lényegileg ugyanaz. Ki kell találni először is a félreértést. Ha az ember a félreértéssel elkészült, akkor a kulmináció főpontját az utolsóelőtti felvonás végére kell helyezni. Az első felvonást a jellemek beállításából és a szükséges elmondásából kell megcsinálni. A cselekményt szolgálják, végrehajtók és más mellékalakok mondják el; ezek mind alsóbbrendű emberek legyenek, a főszereplők viszont legyenek mind hercegek, főurak, milliomosok. Az utolsó felvonás természetesen abból áll, hogy az ember a félreértést megmagyarázza.

□ Mint látjuk, itt is a jellemfestést, mely tulajdonképpen alapvezető tényező, másodrangu kérdéssé sülyesztí, holott nyilvánvaló: épen az adja meg az irodalmi értéket. Hivatkozik Scribire és Sardoura, kik ugyancsak sablonosan csinálták munkáikat s ötletességükkel emelkedtek csak ki a tucatírók közül.

□ THOMÉE JÓZSEF: Álmodó országútján. Versek. Koroda Pál előszavával.

□ Bevallom és minden szégyenkezés nélkül vallom be, hogy nagyon homályos ismereteim vannak Koroda Pálról. Annyira homályosak, hogyha valaki azt mondaná, hogy ő volt az, aki 1756-ban kiadója volt az első magyar Aurórának s abba distichonos epigrammákat írt, semmiképpen sem mernék egész bizonyossággal ellentmondani. Ugyanílyen kényelmetlen bizonytalanságban volnék azzal szemben is, aki azt állítaná, hogy Koroda Pál volt, aki mármarosai népdalokat gyűjtött s azokat közölte a Hölgyfutárban. Ha mégis megerőltetem a fantáziámat és a memóriámat, akkor úgy rémlik, hogy egy tiszteletreméltó nőismerősöm zöldbársonyba kötött emlékkönyvében olvastam egy strófát, mely alá Koroda Pál neve volt írva. A strófára sem emlékszem azonban tisztán, de az megintcsak kísért a süldő diákori emlékeimben, hogy ennek a strófának a révén, vagy ennek ellenére is, Koroda Pál költő bejáratos volt a Pilvax-kávéházba s ha jól emlékszem, bevasztották az országos közmunka-tanácsba. Mondom és bevallom, irodalmi ismereteim itt megdöbbenően homályosak.

□ Érthető és menthető ezeketán a meglepetésem, mikor ezt a nevet, melyet a magyar irodalmi temető soha ki nem virágzó fejfái között tudtam, újra meg-

(De az ötletesség itt minden bizonnyal nem a szituáció megalapozására vonatkozik.) Azt természetesen ismét elfelejti megjegyezni, hogy jóformán mindkét író korának az izlését s nem az irodalmi szempontokat tartotta szem előtt. Ismerve Sh a w t fel kell tételeznünk, hogy ezt sem véletlenségből, hanem tendenciozusan teszi. Nagyon is jól tudja ő, hogy az az író, aki kora szellemi, illetve esztétikai fejlettségének nem áll felette, gyorsabban visszamerül a feledés homályába mint ahogy előtörtetett az ismeretlenség homályából.

□ Végül eszmefuttatását a következőkben resumálja:

□ „Már most azt kell kérem, — mondja — hogy félre ne értsenek. Ez a processzus nem olyan gépies, hogy a talentum alkalmazására semmi alkalmat ne adna. Épen ellenkezőleg: annyira gépies, hogy kiváló talentum nélkül ennek a processzusnak kivitelével senki sem tehet szert nagyobb hirre, ha meg is élhetne vagy meg is él belőle.“

□ Mi nem értjük félre Sh a w t, azonnal észre vesszük, hogy paradox ez a kijelentés. De hisz erre el is lehattunk készülv, mert máskülönben kénytelen lenne egy mondatban megcáfolni mindazt, amit egy egész cikluson keresztül állított. Mindent összevetve Sh a w cikksorozata nem más, mint egy zseniális író nyaktörő eszmefuttatása, mely csupa szellem, csupa ragyogás s mely levetkőztetve még sem egyéb, mint egy dicsőséggel jóllakott ember ingerkedése az éhezőkkel.

SKITA ERVIN.

□ pillantottam egy könyv címtábláján. Olyan könyv címtábláján, melynek kiadási évszáma nem 1833, hanem 1911. Gonosz és megtévesztő játéknak tartottam a dolgot. Nem is lehet, hiszen úgy emlékeztem, hogy Szana Tamás mondott fölötte emlékbeszédet az akadémia kistermében. És mégis, mégis itt olvasom, hogy Koroda Pál előszót ír egy verseskönyvhöz. És itt a pillanat, hogy egyelőre itt hagyjam Koroda Pált és a versek szerzője felé forduljak.

□ Thomée József neve nem régen került forgalomba. Nevének forgalomba hozatalában segítségére, de talán akadályára is volt szinte félelmetes termékenysége, amely épenséggel nem állott, de nem is állhatott arányban a tehetségével. Néhány szerencsés percében alkotott versét azonban ismerik a Kultura olvasói is. Ezek a szerencsés percek azok, amelyek arra köteleznek bennünket, hogy kissé hosszasan időzzünk Thomée József verseinél, mert ezek a versek a mutatói annak, hogy Thomée József igenis törekszik arra, Koroda Pálnak ellenére is törekszik arra, hogy „újat“ alkotson, mert a régít újra megírni még akkor sem költészet, ha Koroda Pálnak kedvére van is. S nem jól teszi Thomée József, ha „további működésében“ Koroda Pállal irányíttatja magát. Vagy egyáltalában irányíttatja magát. Polgári foglalkozásában ezt megteheti s ha jól sejtjük, itt van valahol az oka annak, hogy „előszót kért“ Koroda Páltól,